

Posvet Osebni dokazi: kriminalistični, kazenskopravni in psihološki vidiki

Na Fakulteti za varnostne vede Univerze v Mariboru je 22. 4. 2015 potekal enajsti tradicionalni posvet, na katerem se srečujejo preiskovalci, tožilci, odvetniki, sodniki in drugi strokovnjaki, ki sodelujejo pri odkrivanju, preiskovanju in dokazovanju kaznivih dejanj. Na letošnjem posvetu z naslovom *Osebni dokazi: kriminalistični, kazenskopravni in psihološki vidiki* je bilo 118 udeležencev. Največ jih je bilo s policije, tožilstva in sodišč. Med udeleženci so bili tudi sodni izvedenci, psihologi, drugi strokovnjaki, ki jih obravnavana tematika zanima, in študenti. Udeležence posveta sta uvodoma nagovorila prof. dr. Gorazd Meško, dekan Fakultete za varnostne vede Univerze v Mariboru, in Marjan Fank, mag. var., generalni direktor policije.

Osebni dokazi so ena izmed najpogostejših, najkompleksnejših in najboljšežnejših oblik dokazov, s katerimi se srečujejo institucije kazenskega pravosodja. Glavni namen posveta je bil soočiti poglede strokovnjakov, ki se pri svojem delu kakorkoli srečujejo z osebnimi dokazi. Posebna pozornost je bila namenjena razpravi o problemih in izzivih, s katerimi se pri svojem delu srečujejo preiskovalci, tožilci, sodniki, izvedenci in odvetniki. Na letošnjem posvetu je sodelovalo 13 predavateljev, ki so svoje poglede na osebne dokaze predstavili s kriminalističnega, kazenskopravnega in psihološkega vidika.

V dopoldanskem delu posveta je **Sabina Zgaga** (Fakulteta za varnostne vede Univerze v Mariboru) predstavila razvoj zakonske ureditve osebnih dokazov v zadnjih dvajsetih letih v Republiki Sloveniji. Ugotavlja, da imajo osebni dokazi vse pomembnejšo vlogo pri dokazovanju obdolženčeve krivde in da vplivajo na potek ter konec kazenskega postopka. Pri doseganju obsodilnih sodb ima pomembno vlogo tudi priznanje obdolženca na predobravnavnem naroku ali v okviru pogajanj o priznanju krivde, pri čemer ustavna vprašanja o domnevi nedolžnosti, privilegiju zoper samoobtožbo ter pravici do nepristranskega sodnika še vedno ostajajo odprta. O pridobivanju priznanj je spregovoril tudi **Igor Areh** (Fakulteta za varnostne vede Univerze v Mariboru), ki je predstavil preiskovalni intervju in tehnike, ki namesto priznanj iščejo informacije. Te tehnike so manj tvegane za pridobitev izsiljenih priznanj in temeljijo na verodostojnih ugotovitvah znanstvenih raziskav. Njihov cilj ni pridobitev priznanja, temveč ugotoviti dejstva, ki so povezana s kaznivim dejanjem, zato je uporaba psiholoških pritiskov bistveno manjša. Predstavljen je bil model PEACE, ki stremi k vzpostavitvi konstruktivnega in zaupnega odnosa med preiskovalcem in osumljenim. O priznanju kaznivega dejanja v primerih spolnih zlorab otrok je govorila **Danijela Frangež** (Fakulteta za varnostne vede Univerze v Mariboru), ki je povedala, da ugotovitve raziskave, ki jo je izvedla v letih 2010 in 2011, kažejo, da

obtoženčevo priznanje ne vpliva pomembno na rezultat sojenja. Pri dokazovanju je pomembnejša verodostojnost žrtvine izpovedi, saj podatki raziskave kažejo, da storilci spolno zlorabo otroka redko priznajo. Nekateri dejanje priznajo delno, nekateri pa v kazenskem postopku spreminjajo svoje izjave, kar je večinoma odvisno od prisotnosti drugih dokazov, ki jih na različne načine poskušajo zanikati in/ali krivdo preložiti na otroka – žrtev. O otrocih, ki so žrtve domnevne zlorabe, je v nadaljevanju spregovoril **Peter Umek** (Fakulteta za varnostne vede Univerze v Mariboru), ki je poudaril, da je pri intervjuju z mlajšim otrokom pomemben odnos spraševalca do otroka ter upoštevanje nekaterih dejavnikov, kot so domišljija, sporazumevalna zmožnost, spomin in sugestibilnost. Za pridobitev veljavnih informacij od otroka je potrebno dobro poznavanje razvojnih značilnosti otrok ter dobra priprava na pogovor, kar sta izpostavili tudi **Tatjana Bobnar** (Generalna policijska uprava) in **Neža Miklič** (Generalna policijska uprava), ki sta v opoldanskem delu posveta predstavili pomembnost osebnih dokazov z vidika policije. Podrobneje sta predstavili postopek preiskovalnega pogovora z otrokom ter spregovorili o prijavitveni dolžnosti posameznika in institucij. Pojasnili sta način zbiranja informacij in poudarili, da mora pogovor z otrokom zajemati uvod, jedro in zaključek, pri čemer je pomembno, koliko časa pogovor traja in kje se izvaja. Nadaljevala je **Simona Murko** (Specializirano državno tožilstvo Republike Slovenije), ki je predstavila osebne dokaze z vidika tožilstva. Povedala je, da je zaslišanje prič najpogostejši dokazni predlog, da so priče nenadomestljiv procesni udeleženec in da je uspeh obtoževanja velikokrat odvisen od vsebine izpovedb prič. Izpostavila je, da je izpovedba priče lahko nezanesljiv dokaz ter da ni zanesljive metode, na podlagi katere bi lahko ugotovili, ali priča govori resnico ali laže. O aktualnih vprašanjih, povezanih z osebnimi dokazi v sodni praksi, je spregovorila **Vanja Verdel Kokol** (Okrožno sodišče v Mariboru). Izpostavila je problematiko zaslišanja prič v tujini, pri čemer je pomembno tujim organom posredovati natančne informacije o vsebini zaslišanja, o pravnem pouku, ki ga je treba podati priči, ter o zaslišanju obvestiti obdolženca in njegovega zagovornika. Privilegirane priče morajo biti ob zaslišanju deležne posebnega pravnega pouka, sicer se sodišče na njihovo izpovedbo ne more opreti. Pri dokaznem vrednotenju strokovnih mnenj je poudarila, da izvedenec sodišču pomaga le pri ugotavljanju in presoji dejstev. Opozorila je tudi na nekatere pomembne pomanjkljivosti nove ureditve sporazumevanja o krivdi in priznanju (npr. neformalna pogajanja, postavitve zagovornika po uradni dolžnosti) ter v povezavi s tem predstavila nekatere izkušnje, ki so se že izoblikovale v sodni praksi pri nas in na Hrvaškem, kjer imajo ustreznejšo ureditev. Opoldanski del posveta je zaključil **Janez Stušek** (Odvetniška pisarna Stušek), ki je prikazal problematiko osebnih dokazov z vidika odvetnika. Spregovoril je o obdolženčevem zaslišanju, izpovedbi prič ter izvidu in mnenju izvedenca. Izpostavil je, da se pri zaslišanju prič, ki so praviloma ključni in zelo pomembni dokazi, tudi ob prisotnosti materialnih dokazov, najpogosteje pojavljajo določeni problemi, kot na primer težave pri reprodukciji določenega dogodka, odgovornosti, vestnosti, pristranskosti in pripadnosti prič. V popoldanskem delu posveta so bila obravnavana specifična področja, povezana z osebnimi dokazi. **Liljana Selinšek** (Ministrstvo za pravosodje in Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani) je spregovorila

o dokazovanju namena pri gospodarskih deliktih. Namen je zahteven za dokazovanje. Kot subjektivni zakonski znak je povezan tudi z institutom krivde in direktnim naklepom. Če ga ni, ali ga ni mogoče dokazati, obsodilna sodba ni mogoča. Nadaljevala sta **Aleš Župan Galunič** (Policijska uprava Ljubljana) in **Goran Savič** (Generalna policijska uprava), ki sta spregovorila o metodoloških orodjih ugotavljanja verodostojnosti izjav s poudarkom na kriterijski vsebinski analizi in znanstveni analizi izjave ter uporabnosti teh metod v predkazenskem postopku. Ugotavljata, da imajo te metode kriminalistično spoznavno vrednost, ki temelji na možnostih »zaščite oz. izločitve nedolžnih«. Posvet je s prispevkom o travmatskem vplivu pri delu z osebnimi dokazi zaključila **Tinkara Pavšič Mrevlje** (Fakulteta za varnostne vede Univerze v Mariboru). Spregovorila je o sekundarni travmi in izpostavila pomembnost komunikacije in čustvene izmenjave pri delu s travmatiziranimi osebami. Poudarila je pomembnost prepoznavanja opozorilnih znakov sekundarne travme ter predstavila možne preventivne ukrepe, ki lahko vključujejo ustrezno komunikacijo ob spremljavi empatije in zavedanja kontratransfera, izobraževanje o komunikacijskih veščinah in sekundarni travmi, posvečanje večje pozornosti in skrbi sebi, poznavanje sebe, supervizijo in intervizijo.

Ob posvetu je izšla monografija z naslovom *Osebni dokazi v teoriji in praksi*, ki sta jo uredila Danijela Frangež in Boštjan Slak.

Danijela Frangež